

PRÁVO PROTI DOMÁCI MU NÁSILÍ

VIII. Trestněprávní instituty

© Eva Žatecká, 2011

Trestněprávní aspekty

Obecně

Trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb.)

- Účinný od 1.1.2010
- Ultima ratio trestního práva
- Subsidiární použití
- Přístup represivní X preventivní
- Pojem domácího násilí
- Skutkové podstaty týkající se domácího násilí
- Týrání osoby žijící ve společném obydlí
- Stalking

Týrání osoby žijící ve společném obydlí

- *Objektem* tohoto trestného činu je zájem společnosti na ochraně osob žijících s pachatelem ve společném obydlí.
- *Předmětem útoku* je každá osoba žijící s pachatelem ve společném obydlí. Může to být nejen osoba blízká, ale například i bývalá manželka nebo podnájemník (ovšem za podmínky, že s pachatelem žijí ve společném obydlí).
- *Objektivní stránka* tedy představuje týrání takové osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě
- *Subjektem* je osoba žijící v obydlí s poškozeným

Obydlí a osoba blízká

- dům, byt nebo jiný prostor sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející (§ 133 TZk).
- Toto vymezení pokrývá tedy mimo obytných domů a bytů i obytné chaty, hotelové domy, ubytovny, vysokoškolské koleje apod., tedy veškeré prostory sloužící k bydlení lidí.
- Osoba blízká - vymezuje § 125 TZk tak, že se jí rozumí příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel a partner, jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném tehdy, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z těchto osob, ta druhá důvodně považovala jako újmu vlastní

Znaky domácího násilí

Dle metodického pokynu policie

- a) *opakovanost*
- - jde o jednání, které má svůj vývoj a dochází opakovaně k jeho projevům, často i po velice dlouhou dobu; domácím násilím není ojedinelý a jednorázový incident, byť se závažnými následky,
- b) *postupný nárůst intenzity*
- - domácí násilí začíná zpravidla psychickým násilím a zpravidla se přidává násilí fyzické; útoky jsou zpočátku vedeny proti lidské důstojnosti, posléze proti zdraví, a mohou vyústit v útoky proti životu,
- c) *jasné role*
- - k násilí dochází mezi blízkými osobami, kde lze diferencovat roli násilné a ohrožené osoby, jejich vzájemné postavení je nerovné a role se v průběhu incidentů nemění,
- d) *páchání násilí v soukromí*
- - k násilí dochází zpravidla beze svědků, nejčastěji v soukromí společného obydlí, ale i na jiných místech, např. chatě, hotelu apod.; jednotlivé útoky zapadající do schématu domácího násilí se však mohou vyskytnout i na veřejnosti.

Procesní aspekty

Policejní orgán a jeho činnost

- Do kontaktu s obětí trestné činnosti a případy domácího násilí se jako první nejčastěji dostávají policisté.
- Mezi jejich hlavní úkoly proto nemůže patřit pouze snaha zabránit trestné činnosti, odhalit a objasnit trestné činy a přestupky, ale policisté musí být připraveni poskytnout kvalifikovanou prvotní psychologickou, právní a morální pomoc těmto obětem a zajistit místo činu a případně i pachatele možného trestného činu
- Metodický pokyn policejního prezidenta č.200/2008 ze dne 22.12.2008

Postavení poškozeného a svědka v trestním řízení

Poškozený v trestním řízení

Ten, komu bylo trestným činem:

- ublíženo na zdraví,
- způsobena majetková, morální nebo jiná škoda, má právo činit návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů (§ 65), zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání a před skončením řízení se k věci vyjádřit.
- Poškozeným **není** ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem.

Nárok poškozeného na náhradu škody

- Lze uplatnit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování (§ 206 odst. 2).
- Z návrhu musí být patrné, z jakých důvodů a v jaké výši se nárok na náhradu škody uplatňuje.
- Více poškozených - společný zmocněnec

Poškozený - hrozí-li nebezpečí

- Shledá-li orgán činný v trestním řízení, že poškozenému nebo svědkovi hrozí nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě, poučí poškozeného nebo svědka o možnosti žádat informace o tom, že
- a) obviněný byl propuštěn z vazby nebo z ní uprchl,
- b) odsouzený byl propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody nebo z něj uprchl,
- c) odsouzený byl propuštěn z výkonu ochranného léčení nebo z jeho výkonu uprchl, nebo
- d) odsouzený byl propuštěn z výkonu zabezpečovací detence nebo z jejího výkonu uprchl.

Trestní stíhání se souhlasem poškozeného

- Vyjmenované trestné činy v § 163 TŘ - kdo má jako svědek právo odepřít výpověď, nebo se jedná o manžela, partnera nebo druhu.
- Souhlasu poškozeného není třeba, pokud
- a) byla takovým činem způsobena smrt,
- b) poškozený není schopen dát souhlas - porucha, zbavení způsobilosti k právním úkonům, atd.,
- c) poškozeným je osoba mladší 15 let,
- d) z okolností je zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.

Oběť

- - osoba dle zákona č. 209/1997 Sb. o poskytnutí pomoci obětem trestných činů,
- Nelze zaměňovat s poškozeným dle TŘ - jedná se o pojem užší - definovaný v § 2 zák. č. 209/1997 Sb.:
- fyzická osoba, které v důsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví
- i osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, byla-li rodičem, manželem nebo dítětem zemřelého a současně v době jeho smrti s ním žila v domácnosti, nebo osoba, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu

Možnosti ochrany svědka

- Pokud svědku nebo osobě jemu blízké v souvislosti s podáním svědectví zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí porušení jejich základních práv, a nelze-li ochranu svědka spolehlivě zajistit jiným způsobem, orgán činný v trestním řízení učiní opatření k utajení totožnosti i podoby svědka;
- jméno a příjmení a jeho další osobní údaje se do protokolu nezapisují, ale vedou se odděleně od trestního spisu a mohou se s nimi seznamovat jen orgány činné v trestním řízení v dané věci.
- Svědek se poučí o právu požádat o utajení své podoby a podepsat protokol smyšleným jménem a příjmením, pod kterým je pak veden.

Svědék - povinnost vypovídat v TŘ

- Právo odepřít výpověď - příbuzný obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh; jestliže je obviněných více a svědek je v uvedeném poměru jen k některému z nich, má právo odepřít výpověď stran jiných obviněných jen tehdy, nelze-li odloučit výpověď, která se jich týká, od výpovědi týkající se obviněného, k němuž je svědek v tomto poměru.
- jestliže by výpověďi způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojeci, manželu, partneru nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní.

- Je-li třeba zajistit ochranu těchto osob, orgán činný v trestním řízení činí bezodkladně všechna potřebná opatření.
- Zvláštní způsob ochrany svědků a osob jim blízkých stanoví zvláštní zákon - č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a změnách zákonů.
- Pominou-li důvody pro utajení podoby svědka a oddělené vedení osobních údajů svědka, orgán, který v té době vede trestní řízení, zruší stupeň utajení těchto informací, připojí uvedené údaje k trestnímu spisu a podoba svědka ani údaje o jeho totožnosti se nadále neutajují.

Ochrana svědka dle zákona 137/2001 Sb.

- **Za ohroženou osobu** se pro účely tohoto zákona považuje osoba, která
 - a) podala nebo má podat vysvětlení, svědeckou výpověď nebo vypovídala či má vypovídat jako obviněný nebo jinak pomáhala nebo má pomoci podle ustanovení trestního řádu k dosažení účelu trestního řízení, nebo
 - b) je znalcem nebo tlumočnickem nebo obhájcem, pokud obviněný, kterého obhájce zastupuje, vypovídal nebo má vypovídat, aby pomohl k dosažení účelu trestního řízení, anebo
 - c) je osobou blízkou osobě uvedené v písmenu a) nebo b).

Zvláštní ochrana svědků

- Zvláštní ochrana a pomoc je soubor opatření, která zahrnují
 - a) osobní ochranu,
 - b) přestěhování chráněné osoby včetně příslušníků její domácnosti a pomoc chráněné osobě za účelem jejího sociálního začlenění v novém prostředí,
 - c) zastírání skutečné totožnosti chráněné osoby, prověřování dodržování podmínek poskytování zvláštní ochrany a pomoci.

Zadržení podezřelého/obviněného

- Princip ultima ratio, zásada subsidiarity trestní represe
- Zadržení podezřelého při spáchání trestného činu jakoukoliv fyzickou osobou či policií
- Zadržení obviněného - již mu bylo sděleno obvinění
- Limity zadržení - 48 hod. pro policii a státního zástupce, 24 hod. pro soud
- Počátek lhůty běží zadržení policejním orgánem, či až předáním policejnímu orgánu
- Právo na obhajobu - je již zde nutná obhajoba?

Vazba - její důvody

- **Obviněný** může být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá **důvodná obava**:
 - že uprchne nebo se bude skrývat,
 - že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání,
 - že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil,
 - a nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením

Limity vazby

- **úmyslný trestný čin**, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta,
- trestný čin spáchaný z **nedbalosti**, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta
- Vazba může trvat v přípravném řízení a v řízení před soudem jen **nezbytně nutnou dobu**.
- Vazba z důvodu uvedeného v § 67 písm. b) TŘ může trvat nejdéle tři měsíce

Délka vazby

- jeden rok, je-li vedeno trestní stíhání pro trestný čin, o kterém je příslušný konat řízení **samosoudce**
- dva roky, je-li vedeno trestní stíhání pro trestný čin, o kterém je příslušný v prvním stupni konat řízení senát okresního nebo krajského soudu, nejde-li o trestný čin uvedený v písmenech c) a d),
- tři roky, je-li vedeno trestní stíhání **pro zvlášť závažný zločin**, nejde-li o trestný čin uvedený v písmenu d),
- čtyři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zločin, za který lze podle trestního zákona uložit **výjimečný trest**.

Nahrazení (substituty) vazby

- Záruka
- Písemný slib obviněného
- Dohled probačního úředníka
- Peněžitá záruka

Vždy však může obviněný žádat o propuštění z vazby kdykoliv, má-li stejné důvody, tak až po 14 dnech od právní moci předchozího rozhodnutí o jejím zamítnutí.